

ENSV SARK-i Banditsmivastase Võitluse Osakonna eriteade
13. veebruar 1946. a.

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetril kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

1) Veski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane

2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane

3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane
Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.

ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Reserv
ERA F R-1N5 s127. 1106-109

Võru koolipoiste Ugandi grupi põrandaalune leht
aastast 1945

Nr 79

04. veebruar 2009

XV aastakäik

TÄNANE LEHT: TAMMEMÄGI HANS ☒ SÕPRUSE 1-4, VALGA 68203 ☎ 56140290

Valev Kaska

80

04.02.1929.

Võrumaa kooliõpilaste vastupanuvõitluses osalenute read on aasta-aastalt hõrenenud. Aega annab kõik ja kõik ta võtab ka. Sina, Valev, oled nendes ridades ugandlasena üks viimastest mohikaanlastest, „uhke ja vapper, sõjakirves käes“, kaitsmas meie maa olevikku ja tulevikku, mineviku au ja mälestust. Sealhulgas eekõige kõigi Võrumaa õpilasvabadusvõitlejate au ja mälestust nii sõna kui ka tegudega. Sinu „sõjakirves“ on olnud ja on sõna, raiutuna raamatusse või hukkunute võitluskaaslaste mälestuskivide graniiti. Kogumiku „Vastupanuvõitlus“ üllitamisega oled püstitanud monumendi kõigile Võrumaa õpilasvabadusvõitlejatele. See on mälestusmärk, mille juurde ei rohtu rada, mida ei

saa lammutada, ära peita, nagu seda on tulnud teha Lihula sambaga või A. Rebase mälestustahvliga. See kogumik kusagil kellelgi jääb ikka alles, leiab lugemist põlvest põlve, alles sirgubate tõsieestlaste poolt. Kooliaegse põrandaaluse lehe „Ugandi“ sümboolse jätkuva ilmutamisega hoiad Sa, Valev, Viimseni seda noorusaja romantilist vastupanu tulukest kustumise eest. Kuigi, jah, ei leidu neid, kes võiksid või tahaksid selle tulukese hoidmisega jätkata. Sinu artiklid Sakalas, Oma Maas ja mujalgi on olnud selgelt südantvalutavad meie oleviku ja tuleviku pärast.

Valev omakoostatud koguteose „Vastupanuvõitlus“ esitlusel võrus grupi saatusekaaslaste hulgas: (vasakult) Roland Parv, Luule-Laine Johanson-Tõmotška, Flevalt Saimra, Asta Klais ja Valev Kaska.

Sügava tänu ja lugupidamise oled Sa, Valev, ära teeninud hukkunud või varalahkunud ugandipoiste kalmudele mälestustahvlite paigaldamise organiseerimise eest. Sinu ühe suurema algatuse ja eeltööna saab teoks aastakümneid unustuses hoitud Nursi Lükka punkrilahingus langenud metsavendade mälestuse väärikas jäädvustamine. Ma ei hakka siinkohal loetlema Sinu tehtud tegusid ja osalemisi meie maa iseseisvumise pikal ja raskel rajal. Selleks on Ugandi veerud kitsukesed ja kirjutaja saamatu. Loodan aga, et seekord ei saa Sinust lihtsalt mööda vaadata ei Sakala, Oma Maa, Kaitse Kodu või veel mõni teinegi väljaanne.

Oma varases nooruses andsime noorkotkastena ausõnaga kinnitatud pühaliku töötuse, kus muuseas olid sõnad: „...kõike teha, mis minu võimuses, et täita oma kohust oma Eesti Isamaa vastu...“. Sina, Valev, oled seda töötust täitnud paremini ja enam, kui paljud meie hulgast. Oled täitnud ugandlaste sõpruskonnas, aga mis palju tähtsam, oled suutnud endaga siduda, kaasa haarata, innustada mõtlema ja tegutsema noori ja vanu Eestimaa hüvanguks, Eesti eest.

Usun siiralt, et „Ugandi“ ja ugandlaste õnnesoovidega Sinu 80-nda auväärse tähise künnisel ühinevad tões ja vaimus kõik need inimesed, kes on Sinuga kokku puutunud ja Sind mõista suutnud. Soovime Sulle:

Kestvat edu
Jätkuvat õnne
Töökaid tegusid
Suuri rõõme
Tugevat tervist
Palju, palju eluaastaid selleks!

Ma ei saa mööda kiusatusest meenutamaks meie ühist sõprust algkoolipäevist alates, gümnasistidena Ugandigrupi tekkimiseni välja. Meie kahe sõprust ei suutnud olematuks muuta ei sünge ja võimas Patarei, vangilaagrite kaugused, keelatud kodumaa. Olime pidevalt seotud kirjavahetuse teel, kui selleks mingigi võimalus avanes. Valevi saadetud ja säilinud mitmesajast kirjas on kogu meie elu ja aeg. Meie sõprusel on ka mingi „põlvkondade järjepidevuse“ alge. Seda võib välja lugeda allpool olevalt pildilt, mida Valev näeb ehk esmakordselt siit „Ugandi“ veerult.

Siin need „vanad“ istuvad: (esireas vasakult) Valevi isa Jaan Kaska ja minu isa Rudolf Tammemägi. Vaevast et nad juhuslikult nõndamoodi kõrvuti esireas end on jäädvustanud, küllap oli neil midagi ühist. Ühine oli ka nende saatus, nad olid koos küüditatutena Siberimaal. Pildil on veel tuntud sännalased: (taga vasakult) kunagine valla vanem Mihkelson ja metsälem Kaelas.

Kord on kirjaread viinud Võrumaale, olgu Sulle tervituseks ja meenutuseks Võrumaa poolt Inda Kõiva loodud laulusõnad!

Mu latsõpõlvõ Võrumaa

Kis tiid viil ilman säänest uhkõt paika,
kos rüüpõld kündäs oru nõlvalõ.
Sääl põllumiis piat kimmält atra hoitma,
et tuu ei lähäs vao päält kõrvalõ.
Küll uhkõ omma Võrumaa, su mõtsa',
nuist läbi minnen kuuli käütüs sai.
Ma mõnikõrd jäi saisma silla kotsil,
kos käänülidse vii man kallu kai.
Võrumaa, Võrumaa, kõgõ ilusamp sa,
sinu kitä ma egal puul ollõn.
Sükäv Ööbikuorg, korgõ Munamäe torn
minnu terütäs minnen ja tullõn.
Sääl karja lätsi läbi likõ haina,
kos ritsik tekse umma kurja häält,
is olõ aigu mul sis takka kaia,
kuis imä lehvit mullõ trepi päält.
Ku saas viil ütškõrd minnä latsõpõlvõ,
saas mürrätä sääl piinü liiva pääl,
saas käksi hennäst mõtsa samblõ hõlma,
sis kohegi is lännü ärä säält.
Mu latsõpõlvõ Võrumaa

Küllap rändasid Su mõtted nüüd latsõpõlvõ sünnikoju Pärlijõe perve pääl, Iändumäele ja Kumisejamäele, Sänna koolimajja ja Sänna koobastesse. Kuuled Pärlijõe vulinat veskitammilt alla Mustajõe poole rutates, metsade mühinat. Meenuvad inimesedki, kes seal elasid või elavad.

Üle kauguste ja läbi aja saatku Su eluteel ikka ja alati Sind „Ugandi“ ja ugandlaste parimad soovid“

Ugandlane H. Tammemägi

Putin kutsub järjekordselt kokku valitsuse erakorralise istungi.

'Ma hakkan mõtlema, et... mmm... mind tuleb matta Jeruusalemma Issanda Jumala haua kõrvale.'

'Vladimir Vladimirovitš, aga...'

'Homme kannate tulemusest ette!'

Järgmisel päeval annavad valitsusliikmed aru:

'Raske oli, pidasime läbirääkimisi kõikide konfessioonidega. Mitte kõik ei olnud selle poolt... Aga jõudsime kokkuleppele. Tõsi, üritus läheb maksuma 27 miljardit dollarit.'

Vladimir Vladimirovitš oli hämmingus:

'27 miljardit??? Kolme päeva eest!'

Valev 80 ! Kas tõesti !

Kohe peale tutvumist oma hilisema abikaasa Ilmariga, sain tuttavaks Asta ja Valev Kaskaga ja nende perega. Kas ainult mälestustes tundub, et tol ajal olid talved külmemad, kuid üpris sageli põgenesime külma eest ruumidesse ja tihti oli meie „turvakoduks“ Asta ja Valevi kodu Ravila tänavas. Seal möödus aeg vestlustes ja ajaviitemängudes väikese kohvi juures märkamatu. Nendel koostumistel sai varsti selgeks, et Ilmarit ja Valevit seob kaua-aegne sõprus ja ühine eestimeelsus. Kust jutt ka alguse sai, ikka jõuti ühte punkti - vangistus, asumisele saatmine, vabanemine ja alles seejärel muud teemad.

Sõpruskonnal Hans (Tammemägi), Ilmar ja Valev oli kombeks igal sünnipäeval koguneda sünnipäevalapse kodus. Need istumised kestsid alati järgmise hommikuni. Just sellistel koostumistel osaledes õppisingi aastate jooksul tänast juubilaritundma kui töökas, arukas, ja põhimõttekindlat inimest, kes alati oli kursis aktuaalsete päevaprobleemidega ja paistis vestluses silma omapoolsete seisukohtadega.

Kohe peale taasiseseisvumist lülitus Valev aktiivselt ühiskondlikku ja poliitilisse ellu. Ta astus Isamaaliitu ja oli aastaid Isamaaliidu juhiks Viljandimaal ja Sakala Noorte Kotkaste ja Sakala Noorte Kotkaste ja Kodutütarde Sõprade Seltsi juhiks. Just Valev võttis oma südameasjaks aastatel 1945 – 46 ilmunud isetegevusliku põrandaaluse lehe „Ugandi“ edasise väljaandmise. Praktiliselt Valevi tööna on seda lehte tänaseks ilmunud 77 numbrit ajavahemikus 1997-2009. Ta on olnud õpilaste vabadusvõitlust kajastava kirjandivõitluse „Eesti iseseisvuse eest“ läbiviimise initsiaatoriks ja koostanud mahuka kogumiku „Vastupanuvõitlus“ Võru noorte vabadusvõitlusest aastal 1945-1949. Nagu sellest veel küll pole, lööb ta aktiivselt kaasa ka õpilasvabadusvõitlejate Seltsi ja Memento tegevuses ja ta on võtnud omale eesmärgiks ja kohustuseks tähistada manalasse varisenud võitluskaaslaste kalmud ja Lükka punkri asukoht mälestusmärkidega.

Sellistele meestele tuleb au anda. Kust võtab ta sellise jõu!.

Palju õnne juubeliks
Tervist ja jõudu edaspidiseks

Mai Palo

Edgar Savisaare külalised Hundisilmal imetlevad suurt ja võimsat kiviktaimlat. Kivid on imelised, valitud, isegi lõhvitud.

"Kiviktaimla eest võlgnen tänu poliitilistele vastastele," selgitab talu peremees. "Enne oli mul siin kapsaaed, aga mu kapsaaeda visati nii palju kive, et see muutus kiviktaimlaks."

Ettevaatust, vene karu ei maga!!!

Andrus Ansip kõnnib metsas ja kohtub suure vene karuga, kes ta kohe alla neelab.

Kõhus ootab Andrust ees Edgar Savisaar.

"Tere, Edgar," ütleb Andres. "Kuidas sa siia said, kas neelati ka alla?"

"Ei, ise pugesiin tagumise otsa kaudu."

"Kas kuulsid, Edgar polnudki Krossi matustel!"

"Jah, pulmas ja matustel ei käi ta kunagi."

"Miks?"

"Ta ei saa olla seal keskne isik, ei pruut ega surnu!"

Korba Mihkli sünnupäiv

Taa lugu juhtu Vinne ao lõpupoolõ – sis, ku oll naanu kipõ sõda viinaviskajidõga. Kõik oll kõva keelü all, m uu hulgan ka tüü man kangõmba kraamiga sünnupäivi pidamine.

A Lõuna-Eesti üten ummulusvabrikun oll kontorinoorik umas sünnupäaväs vana usu perrä iks pudõli ja sõõgipoolistki mano toonu.

Lõuna aigu naas tä tuud kraami umulõ sõbrannadõlo puhkamisõ nukõn (säändse kotusõ olli egõn ammõtin) pakma.

Kesk pito astõ ussõst sisse direktri esi. Kai lavva pääle ja põrot kura helüga: „Midä ti siin hindä meelest tiit?“

Sünnupäavälats hiitü edimält är ja es saa sõnnagi suust. A sis kai sinakallõndrist kuupäiva – oll 2. urbõkuu päiv 1986. Ja vastus oll õkva nigu varnast võtta: „Korba Mihkli sünnupäivi piämi!“

Tsia maapaon

Lats olli viil tuuaig. Pukin oll Hruštšov. Kommunism pidi peräle jõudma nii aasta-katõ preäst. Tuud sai lehest lukõ.

Elokõnõ käve külh tsipa teistmuudu. Maaperren es tohe eläjit rohkõmb pitä, ku normiga ette oll nätt. Egõn laudan üts lehmäkunt, paar lammast ja tsiapõrsas kah.

No mi perren juhtu külh tuu hädõ olõma, et üts kesigukõnõ oll rohkõmb. Ima nuput siis vällä säängse plaani. Tsiakõnõ panti puuri ja viidi katsa verstä taadõ Antslalõ tädi pool maapakku. Suvõl es olõ täl liinan kuurin hätä midägi ja talvõs tuudi tsiakõnõ kodupahta tagasi.

Kombainer

Miis oll kombainer. Ku oll vilävõtt, tekki tä põllu pääl tüüd ilda õdaguni.

Ku kodo tull, mõsk naanõ parajadõ vüürse põrmandut.

Miis tahtsõ tarrõ minnä ja kärät: „Aja kombain iist!“

Magama minnen käänd naanõ sälä. A ku miis naas meelütäma, et naanõ hinnäst timä poolü käändnu, põrot ärvihastõt ja pahanu naanõ vasta: „Ei nakka ma üte olükürrüküsü peräst kombaini ümbre käändma!“

Punanõna avvoraha

Vinne aol oll 9. lehekuu väega kõva pühä. Poodi telle tuus päaväs kõrraligult kraami, et vannol veteraanõl olõs iks juvva ja süvvä. Ja kõgõ tuu hää kättesaamisõs es olõ näil vaia ka saban saista.

A üts veteraan Antslan trüge saatusõkpaaslaisist müüda, et umma halutajat pääkollo paarvita. Tõsõ mehe, käi olli inne tedä poodi mano tulnu, es kannahata säänest asja. Nä anni tälle tappa ja lei timä nõnast vere vällä. Esi parasti: „Sait nüüd punanõna avvoraha!“